

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (Україна)
кафедра освітології та інноваційної педагогіки
Університет Григорія Сковороди в Переяславі (Україна)
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка (Україна)
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка (Україна)
Кардіфський університет Метрополітан (Велика Британія)
Телевський державний університет імені Якоба Гогебашвілі (Грузія) Поморська
академія в Слупську (Республіка Польща)
Університет імені Адама Міцкевича в Познані (Республіка Польща) Державний
університет Середнього Заходу УНІЦЕНТРО (Бразилія)

МАТЕРІАЛИ

**ІХ Міжнародної науково-практичної конференції
«ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»
«PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS OF
HIGHER AND SECONDARY EDUCATION IN THE CONDITIONS
OF MODERN CHALLENGES: THEORY AND PRACTICE»
(м. Харків, 19 – 20 березня 2025 року)**

**Харків
2025**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди

До 80-річчя від дня присвоєння
університету імені Г.С. Сковороди

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої
освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика

матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної
конференції

Харків – 2025

УДК 37.013.77

П86

Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 19 – 20 березня 2025 р.) / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. – 416 с.

У збірнику відображено психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої школи в умовах сучасних викликів. Він містить результати досліджень учених, викладачів, учителів, наукових пошуків докторантів, аспірантів, студентів з питань розвитку педагогічної науки й освіти, психолого-педагогічних аспектів інклюзивної освіти, організації дистанційного навчання, реалізації інноваційних технологій, розвитку обдарованої особистості в сучасному освітньому середовищі, професійної підготовки фахівця, а також сучасних проблем порівняльної педагогіки.

Матеріали стануть у нагоді науковцям, докторантам, аспірантам, викладачам, магістрам і студентам закладів вищої освіти, практичним працівникам у галузі освіти.

*Рекомендовано редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди
Протокол № 4 від 16 квітня 2025р.*

СЕКЦІЯ IV ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Вейтас М. Інноваційні методи навчання здобувачів вищої юридичної освіти в Україні.....	140
Гончаренко М. Використання інтерактивних методів у процесі навчання учнів базової середньої школи.....	144
Жмурко О. Імерсивні технології як засіб формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології.....	148
Костенко Н., Азаренко Н. Арт-терапія як засіб творчого та емоційного розвитку дітей дошкільного віку...	152
Перерва С., Бойко П. Креативність та анімація в професійній підготовці майбутніх учителів.....	156
Подаленко А., Зеленська Л., Білера Н. Упровадження методів розвитку критичного мислення лікарів на циклах тематичного вдосконалення.....	161
Скляр Б., Надточій С. Значення інтерактивних методів навчання в підготовці майбутніх учителів закладів загальної середньої освіти.....	167
Упатова І., Борзик О., Дрокіна А. Дидактичні особливості stem-освіти студентів у процесі вивчення природничих дисциплін.....	171

СЕКЦІЯ V

ЗАГАЛЬНА І ВИЩА ОСВІТА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Башкір О., Степурська А. Роль студентських освітніх осередків у підготовці майбутніх учителів.....	177
Білик В., Гетьманська Р., Руденко Б. Формування комунікативних властивостей лідера у студентів-психологів.....	180
Білик В., Бережна Ю., Олексівець Н.	

1. Ілійчук Л. Розвиток креативності як складова професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3208>
2. Конончук Д. Соціально-педагогічні аспекти анімаційної діяльності. Освітній простір України. URL : <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/esu/article/view/3184>
3. Максимовська Н. О. Анімація в сфері дозвілля як напрям соціально-педагогічної діяльності. *Соціальна педагогіка : теорія та практика*. 2011. № 1. С.19–26.
4. Овчаров С. М. Індивідуально-диференційована система професійного навчання майбутніх учителів інформатики: монографія. Полтава : АСМІ, 2010. 120 с.
5. Сисоєва С. Основи педагогічної творчості. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
6. Charles Ezeibekwe 15 Reasons Why Teaching With Animation in the Classroom Can Boost Learning Experience URL: <https://ideaexplainers.com/animation-in-the-classroom/>

УПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЛІКАРІВ НА ЦИКЛАХ ТЕМАТИЧНОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Алла ПОДАВАЛЕНКО

доктор медичних наук, професор
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Людмила ЗЕЛЕНСЬКА

доктор педагогічних наук, професор
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
м. Харків, Україна

Наталія БІЛЕРА
старший викладач
Харківський національний медичний університет
м. Харків, Україна

Підготовка слухачів на циклах тематичного удосконалення з використанням методів критичного мислення сприяла підвищенню рівня їх знань, мотивації до вирішення професійних завдань в умовах воєнного стану в Україні. Вартує переглянути підходи до впровадження цих методів на тематичних циклах, які наразі є менш актуальними, що дасть можливість підвищити якість навчання лікарів на тематичних циклах.

Ключові слова: лікар, методи, критичне мислення, тематичне удосконалення.

Training of listeners on thematic improvement cycles using critical thinking methods contributed to increasing their level of knowledge and motivation to solve professional tasks in the conditions of martial law in Ukraine. It is worth reviewing the approaches to implementing these methods on thematic cycles, which are currently less relevant, which will allow improving the quality of training for doctors in thematic cycles.

Keywords: doctor, methods, critical thinking, thematic improvement.

В Україні критичне та системне мислення визначено в якості обов'язкової компетентності будь-якого фахівця. Методи розвитку критичного мислення дають можливість формувати внутрішні ресурси особистості, адже вони ґрунтуються на творчому процесі пізнання інформаційного матеріалу, постановці проблеми та пошуку шляхів її розв'язання [1, с. 7]. Систематичне впровадження методів розвитку критичного мислення в галузі медичної освіти є важливим чинником підвищення її якості, що дає змогу лікарям не тільки краще засвоювати матеріал, але й сприяє розвитку клінічного та епідеміологічного мислення, здатності швидко оцінювати ситуацію та приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності [2, с. 91].

Підвищення кваліфікації лікарів (післядипломне навчання) в Україні відбувається на циклах спеціалізації та тематичного удосконалення (ТУ) [3], які відрізняються цілями та завданням освітнього процесу. На циклах ТУ лікарі поглиблюють свої професійні знання і вдосконалюють навички для підтримання

сучасного рівня їхньої підготовки за темами, які для їхньої практичної діяльності наразі є актуальними, важливими та необхідними.

Застосування методів та форм навчання або комплексу прийомів за технологією розвитку критичного мислення на циклах ТУ мають свою специфіку. Так, процес формування критичного мислення в лікарів післядипломної освіти відбувається за допомогою компонентів системи навчальних стратегій, методів та прийомів, які реалізуються послідовно в три основні етапи – виклик (мотивація), осмислення (отримання нової інформації) та рефлексія (формується власне ставлення до отриманої інформації).

Успішне та ефективне використання методів розвитку критичного мислення на циклах ТУ можна оцінити за результатами рівня знань лікарів. Тож викладачі кафедри гігієни, епідеміології, дезінфектології та професійних хвороб Харківського національного медичного університету (ХНМУ) на циклах ТУ тривалістю 78 годин застосовували методи та прийоми розвитку критичного мислення. Заняття проводили для різних за фахом лікарів за дистанційною формою навчання на платформах Moodle та Google meet, ураховуючи контингент слухачів (спеціальність, стаж роботи) та їхній рівень базової підготовки, а ефективність занять оцінювали за результатами тестування.

Цикли ТУ «Актуальні питання сказу та правця з позиції епідеміології» [4], «Імунопрофілактика інфекційних хвороб» [5] та «Профілактика харчових токсикоінфекцій та отруень» [6] проводили згідно з ухваленими Вченою радою ХНМУ навчальними програмами.

Для впровадження розвитку критичного мислення в лікарів використовували дослідницькі методи навчання, проєктно-орієнтовне навчання (ПОН), «кейс-метод» із комплексом різних прийомів. ПОН на лекціях реалізували за допомогою методичного прийому «плюс, мінус, цікаво», який навчив лікарів різнобічно оцінювати зміст лекції.

На семінарських заняттях впровадили дослідницько-проектний метод навчання. Наприклад, досліджували за допомогою прийому «знаємо-хочемо дізнатися-дізналися» нові підходи щодо проведення профілактичних та протиепідемічних заходів в осередку інфекційних хвороб. Отримані лікарями результати обговорювали з викладачем та слухачами на семінарі-іспиті, який проводили за допомогою методичного прийому «прес», що навчило лікарів формулювати й висловлювати свою думку з дискусійного питання аргументовано, чітко й стисло.

На практичних заняттях застосовували «кейс-метод», який сприяв розвитку навичок щодо аналізу та прийняття рішень у складних епідемічних ситуаціях, а також методи активного навчання (коло ідей, мозковий штурм, «Ажурна пилка» тощо), коли лікарі демонстрували застосування своїх знань на практиці для вирішення ситуаційних задач. Це провокувало слухачів до дискусій та дебатів між собою та викладачем, сприяло розвитку критичного мислення і розв'язанню професійних проблем в умовах надзвичайних ситуацій.

Ефективність навчання слухачів на циклах ТУ після впровадження методів розвитку критичного мислення оцінювали, порівнюючи результати навчання з традиційним підходом до проведення занять. Для аналізу застосовували базу даних результатів тестування лікарів на платформі moodle. Дослідження проводили за період 2022-2024 років. Усього в дослідженні брали участь 113 слухачів. За традиційним навчанням (ТН) проходило підготовку 37 лікарів та за технологією розвитку критичного мислення (КМ) – 76 лікарів. Слухачі виконували тести вхідного (20 тестів) та підсумкового (30 тестів) контролю рівнів знань.

Рівень знань оцінювали за 10-ти бальною шкалою (від 0 до 10 балів), вважаючи не зарахованим тестування, якщо результат був менше 6 балів, тобто від 0 до 5,9 балів результати навчання вважали незадовільними, а з 6,0 до 10,0 – задовільними.

Аналітичні дослідження проведено з використанням ряду методик, що рекомендовані для вивчення статистичних явищ, зокрема, критерій Колмогорова-Смірнова для визначення нормальності розподілу, критерій Крускала-Уоліса для порівняння відмінностей між трьома і більше вибірками. За допомогою критерія Манна-Уїтні оцінювали різницю між двома вибірками, у тому числі між малими вибірками за рівнем будь-якої кількісної ознаки.

Порівнюючи результати підсумкового контролю рівня знань до та після впровадження методів розвитку критичного мислення суттєвої різниці не встановлено (відповідно 8,8 балів та 8,7 балів, $p=0,412$), але суттєва різниця виявилася між результатами вхідного та підсумкового контролю як до ($p=0,0001$), так і після ($p=0,0002$) впровадження методів розвитку критичного мислення (відповідно 8,1 та 8,8 балів).

Досліджуючи результати вхідного та підсумкового контролю рівнів знань лікарів, які навчалися на циклах ТУ «Актуальні питання сказу та правця з позиції епідеміології», «Імунопрофілактика інфекційних хвороб» та «Профілактика харчових токсикоінфекцій та отруєнь», було встановлено, що рівень знань у них підвищився як до, так і після впровадження методів критичного мислення, але суттєва різниця між показниками медіани підсумкового контролю виявилася тільки під час навчання слухачів на циклі ТУ «Актуальні питання сказу та правця з позиції епідеміології» (8,8 балів та 9,2 бали, $p=0,016$). Отже, найкращий результат навчання серед слухачів циклів ТУ виявився під час розгляду найактуальніших тем у сучасних умовах війни – це профілактика сказу і правця.

У період воєнних дій відбулося ускладнення епідемічної ситуація зі сказу в Україні внаслідок збільшення безпритульних домашніх тварин та зниження рівня щеплення тварин проти сказу, а захворювання на правець завжди пов'язували з війною. Наша кафедра розробила низку ситуаційних завдань зі сказу та правця, які лікарі вирішували в дискусіях і дебатах. Тож,

мотивація слухачів до цього циклу та впровадження методів розвитку критичного мислення дала можливість підвищити рівень їхніх знань.

Отже, методи критичного мислення, які викладачі застосовували на циклах тематичного удосконалення, сприяли розвитку здатності лікарів виявляти та уникати помилок, вирішувати складні ситуаційні задачі, приймати в незвичайних умовах рішення. Незважаючи на нетривалі цикли тематичного удосконалення (78 годин), якість підготовки слухачів за допомогою методів критичного мислення покращилась, підвищився рівень їх знань. Водночас, отримані результати спонукають до перегляду підходу щодо впровадження методів розвитку критичного мислення на циклах ТУ, що дасть можливість більш результативно впливати на якість навчання.

Список використаних джерел

1. Філоненко М. М. Методика викладання у вищій медичній школі на засадах компетентнісного підходу: Методичні рекомендації для викладачів та здобувачів наукового ступеню доктора філософії (PhD) ВМ(Ф)НЗ України. К., 2016. 88 с.
2. Подаваленко А. П., Зеленська Л. Д., Білера Н. В. Розвиток професійної компетентності лікарів на циклах підвищення кваліфікації з використанням методів критичного мислення. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип.72. С.89–92.
3. Про затвердження Переліку циклів спеціалізації та тематичного удосконалення за лікарськими та фармацевтичними (провізорськими спеціальностями): наказ МОЗ України № 1347 від 25.11.2023.
4. Актуальні питання сказу та правця з позиції епідеміології: навчальна програма затверджена наказом ХНМУ № 209 від 30.12.2022 р.
5. Імунопрофілактика інфекційних хвороб: навчальна програма, затверджена наказом ХНМУ № 209 від 30.12.2022 р.
6. Профілактика харчових токсикоінфекцій і отруєнь: навчальна програма, затверджена наказом ХНМУ № 209 від 30.12.2022 р.

Наукове видання

За редакцією
Башкір Ольги Іванівни
Попової Олени Володимирівни

**Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах
сучасних викликів: теорія і практика**
Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції
(Харків, 19–20 березня 2025 р.)

Відповідальна за випуск: **О. І. Башкір**

Комп'ютерна верстка: **А.М. Юдько**

Коректор: **О.В. Попова**

*Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності
несуть автори*

Електронне видання

Ум. друк. арк. 18